

Bude alexandr malý (*Psittacula krameri*) novým členem naší avifauny?

Will the Rose-ringed Parakeet (Psittacula krameri) join the Czech avifauna?

Ladislav Jasso

Proseč 25, 513 01 Semily; e-mail: jasso.l@seznam.cz

Úvod

Alexandr malý (*Psittacula krameri*) je středně velký papoušek o délce těla 38–42 cm, z toho téměř dvě třetiny připadají na ocas. Mláďata mají ocas kratší. Je téměř celý zelený, jenom letky jsou tmavě šedé. Konec dlouhého ocasu a týlu jsou zbarveny modře. Silný zobák je tmavě červený. Samec se liší od samice černým proužkem pod lícemi.

Alexandr malý žije v řídkých lesích, savanách i v polopouštích s roztroušenými stromy. Mimo původní areál se vyskytuje obvykle v městských parcích a zahradách. Ptáci velmi dobře létají a jsou stálí nebo potulní. Hnízdí v dutinách stromů. Na Středním Východě hnízdí i ve skalách a zříceninách, často v koloniích. Samice snáší 3–6 vajec, na kterých pak sedí 22–24 dnů. Mláďata opouštějí hnízdo po sedmi týdnech. Alexandr malý se živí semeny, plody a květy, nebo zalétá na obilná pole a kukuřici. Je to hlučný pták, který se často ozývá vriskavým „kri-kri-kří“ (SVENSSON & GRANT 1999).

Původní areál rozšíření je velmi rozlehlý. V Africe je rozšířen jižně od Sahary od Mauretánie a Senegalu na západě až po Súdán a Etiopii na východě. V Asii se vyskytuje na celém indickém subkontinentu od Pákistánu přes Nepál a Indii až po Barmu (GRIMMETT *et al.* 2001). Hnízdí také na Srí-Lance. Na tomto rozsáhlém území vytváří čtyři subspecie. Díky své přizpůsobivosti je alexandr malý rozšířen na mnoha dalších místech světa. Z ptáků uniklých ze zajetí vznikají v městských parcích malé kolonie, které se poměrně rychle zvětšují a druh se šíří mimo intravilán.

V tomto článku bych chtěl prezentovat vlastní pozorování alexandra malého v ČR a poukázat na jeho možný častější výskyt u nás v souvislosti se zvětšující se velikostí jeho evropské populace.

Přehled výskytu mimo původní areál

Ve východní Africe žije alexandr malý mimo původní areál v Nairobi a Mombase (Keňa) a na ostrově Zanzibar patřícímu Tanzánii (STEVENSON & FANSHAWE 2003). Rozšířen je také na několika místech v Egyptě. V Jihoafrické republice hnízdí v Durbanu a Johannesburgu (SINCLAIR & RYAN 2003). Vysazen byl na ostrově Mauritius a Kapverdských ostrovech.

Na Středním Východě je alexandr malý ostrůvkovitě rozšířen v Saudské Arábii, Spojených arabských emirátech, Jemenu, Jordánsku a Izraeli. Rovněž v Iráku a Íránu hnízdí na mnoha místech (PORTER *et al.* 1996). V jihovýchodní Číně tvoří centrum výskytu tohoto druhu Hong Kong a Macao (MACKINNON & PHILLIPPS 2005), na Malajském poloostrově je to Singapur. V Severní

Americe žije alexandr malý v mnoha městech na jihu USA a v Kalifornii (SIBLEY 2003). Vysazen byl také na Havajských ostrovech. V Jižní Americe je jeho výskyt znám z hlavního města Venezuely Caracasu (HILTY 2003).

V Evropě byl alexandr malý poprvé pozorován v roce 1962 v městském parku ve městě Tervuren nedaleko Bruselu v Belgii. V roce 1966 bylo v Belgii zaznamenáno první hnízdění v přírodě. Od sedmdesátých let 20. století se rozšiřuje hnízdní areál tohoto druhu v Evropě. Na Britských ostrovech žije zejména v Londýně, ve východní Anglii a na sever až po skotský Glasgow asi 9 000 ptáků. V Belgii žije až 7 000 alexandrů, z toho 3 000 v Bruselu. V Holandsku se odhaduje hnízdní populace na 5 400 ptáků a v sousedním Německu přes 6 000 ptáků (HAGEMEIJER & BLAIR 1997). V Polsku byli na třech místech zjištěni pouze ptáci nejspíše čerstvě ulétlí ze zajetí (TOMIAŁOJC & STAWARCZYK 2003). V sousedním Rakousku existují dvě hnízdní populace (Vídeň a Innsbruck). Alexandr malý hnízdí také v severní Itálii (Trieste) a na Sicílii. V Řecku žije v počtu několika set ptáků v Aténách. Rozšířen je také na několika místech Francie a Španělska (KESTENHOLZ *et al.* 2005) včetně Kanárských ostrovů. V poslední době se objevila malá hnízdní populace na portugalské Madeiře a Azorech (CLARKE 2006). Kromě Francie, kde převažuje africká subspecie *P. k. krameri*, patří většina evropských ptáků k asijským subspeciím *P. k. borealis* a *P. k. manillensis*, nebo k jejich křížencům (HEINZEL *et al.* 1995).

Z České republiky není o výskytu alexandra malého příliš mnoho zpráv. O pozorování na Ostravsku se bez bližšího popisu zmiňuje MANDÁK (2004). Podle nedoložené zprávy se měl v první polovině 70. let 20. století po dva roky vyskytovat volně létající pár alexandrů v Praze-Podolí, ve druhém roce i s mladými (PODPĚRA 2008).

Vlastní pozorování v ČR

Poprvé jsem se s alexandrem malým ve volné přírodě setkal 22.7.2001. U rybníka Zrcadlo nedaleko Kopidlna (50°18'N 15°13'E, kvadrát 5657, nadmořská výška 250 m) jsem pozoroval dva ptáky letící od severu na jih. Letěli vedle sebe ve výšce asi 80 m a upozornili na sebe hlasitým křikem. Po celou dobu pozorování neměnili výšku ani směr letu. Podruhé jsem pozoroval tohoto papouška 29.9.2008 v místě zvaném Vzdychánek asi 5 km západně od Semil (50°16'N 15°15'E, kvadrát 5357, nadmořská výška 550 m). Při sledování podzimního tahu se v hejnu stěhovavých ptáků (pěnkava obecná *Fringilla coelebs*, čížek lesní *Carduelis spinus*) objevil rychle letící alexandr malý. Opět na sebe upozornil hlasitým křikem. Podle kresby na hlavě a dlouhého ocasu se jednalo pravděpodobně o dospělého samce. Pták opět letěl směrem od severu k jihu a během necelé minuty mi zmizel z dohledu.

Vzhledem k tomu, že se alexandr malý zejména v západní Evropě šíří, může takovýchto exotických pozorování v dalších letech přibývat a nemusí jít vždy o ptáky čerstvě ulétlé ze zajetí. Vždyť nejbližší hnízdiště v Porýní jsou od České republiky vzdálena pouhých 260 km.

Souhrn

Alexandr malý (*Psittacula krameri*) žije na mnoha místech mimo svůj původní areál, např. v západní a jižní Evropě, na Blízkém a Středním Východě, v jiho-

východní Číně, ve východní a jižní Africe, na jihu USA, nebo ve Venezuele. V západní Evropě a v Německu jeho početnost stoupá a v současné době žije na tomto území odhadem přes 27 000 ptáků. V České republice jsem pozoroval tento druh dvakrát, pokaždé v mimohnídním období. Poprvé jsem pozoroval dva letící ptáky 22.7.2001 u rybníka Zrcadlo poblíž Kopidlno (okres Jičín) a podruhé jednoho letícího dospělého samce 29.9.2008 v místě zvaném Vzdychánek u Semil (okres Semily).

Summary

The Rose-ringed Parakeet (Psittacula krameri) lives in many areas outside its original distribution: in western and southern Europe, the near and middle east, in southeast China, in eastern and southern Africa, in the southern USA, and in Venezuela. In eastern Europe and in Germany its numbers are increasing and, at present, there are about 27,000 birds. In the Czech Republic I twice observed this species, in both cases outside the breeding season. First, on 22 July 2001, I saw two individuals flying overhead near Zrcadlo pond near the town of Kopidlno (50°18'N 15°13' E, grid no. 5657, 250 m a.s.l.). The second time, on 29 September 2008, I observed a flying adult male at a locality called Vzdychánek near the town of Semily (50°16'N 15°15' E, grid no. 5357, 550 m a.s.l.).

Literatura

- CLARKE T. 2006: Birds of the Atlantic Islands. *Christopher Helm, London.*
- GRIMMETT R., INSKIPP C. & INSKIPP T. 2001: Pocket guide to the birds of the Indian subcontinent. *Christopher Helm, London.*
- HAGEMEIJER W. J. M. & BLAIR M. J. 1997: The EBCC Atlas of European breeding birds. Their distribution and abundance. *T.& A.D. Poyser, London.*
- HEINZEL H., FITTER R. & PARSLow J. 1995: Birds of Britain & Europe with North Africa & the Middle East. *Harper Collins Publishers, London.*
- HILTY S. L. 2003: Birds of Venezuela. *Christopher Helm, London.*
- KESTENHOLZ M., HEER L. & KELLER V. 2005: Etablierte Neozoen in der europäischen Vogelwelt – eine Übersicht. *Der Ornithologische Beobachter 102: 153–180.*
- MACKINNON J. & PHILLIPPS K. 2005: A field guide to the birds of China. *Oxford University Press, Oxford.*
- MANDÁK M. 2004: Heřmanický rybník – významná ornitologická lokalita. *Acrocephalus 20: 2–53.*
- PODPĚRA P. 2008: Papoušek mniší není alexandr malý. <http://www.ifauna.cz>.
- PORTER R. F., CHRISTENSEN S. & SCHIERMACCKER-HANSEN P. 1996: Field guide to the birds of the Middle East. *T. & A.D. Poyser, London.*
- SIBLEY D. 2003: Birds of Eastern North America. *Christopher Helm, London.*
- SINCLAIR I. & RYAN P. 2003: Birds of Africa south of the Sahara. *Struik Publisher, Cape Town.*
- STEVENSON T. & FANSHAWE J. 2003: Field guide to the birds of East Africa. *Christopher Helm, London.*
- SVENSSON L. & GRANT P. J. 1999: Ptáci Evropy, severní Afriky a Blízkého Východu. *Svojtka & Co., Praha.*
- TOMIAŁOJĆ L. & STAWARCZYK T. 2003: Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. *PTPP „pro Natura“, Wrocław.*

